

Tres segles a un calaix oblidat.

Josep Artís i Balaguer, germà d'Avel·lí Artís i Balaguer, pare de *Sempronio* (Andreu-Avel·lí Artís) i tiet de Tísner (Avel·lí Artís i Gener), entusiasta també de les arts escèniques, escrivent a l'Arxiu Històric de la ciutat i catalogador del fons del Museu del Teatre compaginava les tasques de funcionari amb publicacions de premsa especialitzada (*El Teatre Català*, *El Nostre Teatre*, *Revista de Catalunya*, etc.). Durant dècades va recopilar dades i documents històrics per nodrir obres divulgatives com *Tres conferències sobre teatre retrospectiu*. Tanmateix, l'estudi més profund, que hauria coronat la seva trajectòria i evidenciat la profunditat de la seva recerca documental, va quedar inèdit l'any 1938, per les circumstàncies de la guerra i per la voluntat de l'autor de passar desapercebut després de ser expedientat en el marc de la purga franquista de funcionaris de l'Ajuntament de Barcelona. Es tractava d'una obra en català i d'òptica catalanista escrita a mà que resseguia l'origen i el desenvolupament dels primers tres-cents anys del teatre més antic de Barcelona, el Teatre Principal. Sis anys després de la finalització de l'obra, un cop jubilat, va reprendre la seva tasca d'erudit i divulgador de la història del teatre, aquest cop però, redirigint les investigacions del Teatre de la Santa Creu al Liceu i publicant en castellà i potser oblidant, o no volent recordar el seu passat de *creuat* (que no pas liceista) militant.

Seixanta-vuit anys després de la mort d'Artís i Balaguer i en risc real que els seus esforços caiguessin en l'oblit Biel Sansano, catedràtic de Filologia Catalana, recull el llegat de *Tres segles de teatre Barceloní El «Principal» a través dels anys* en l'edició crítica publicada per la Universitat d'Alacant. Coincideix oportunament amb l'aprovació del Pla Especial Urbanístic i de Millora Urbana per a la regulació del Teatre Principal, a la Rambla 27-29, impulsat per l'empresa propietària de l'edifici. La casualitat potser renovarà l'interès per aquesta institució, no només entre els transeünts, sinó també en l'àmbit acadèmic, que, igual que els administradors l'edifici, fa dècades que se n'ha desocupat d'ençà de l'edició de la tesi de Roger Alier i Aixalà *L'Òpera a Barcelona* l'any 1990.

El manuscrit de Josep Artís i Balaguer, conservat a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), és fonamental en aquest sentit, ja que reuneix documents que s'han perdut o es troben dispersos (testimonis, correspondència oficial, contractes d'obra, etc.). Consta de més de 1.500 quartilles i ha estat, fins ara, un recurs àmpliament utilitzat que ha requerit, tot sigui dit, els esforços de l'interessat. Malgrat que ha estat digitalitzat amb cura i expertesa, és l'edició crítica la que saneja el pou d'informació de manera ordenada i en facilita la consulta.

L'edició parteix del respecte pel manuscrit original, tot i que s'hi ha introduït ajustos per adaptar-lo a les necessitats de l'estudi acadèmic modern. La revisió inclou l'actualització de cites i referències, i també l'anàlisi crítica dels fragments més controvertits o inexactes del text d'Artís

recollida en les notes de l'editor (p. 613-617), gan part de les quals estan dedicades a la identificació precisa de les fonts citades en l'original. A més, la transcripció de les quartilles incorpora alguns passatges que no s'havien inclòs en la digitalització tot enriquint el contingut conegut fins ara. Sansano manté l'estructura original del manuscrit, incloent-hi l'índex original, la qual cosa facilita la consulta dels coneixedors d'aquesta font. Cada canvi de quartilla està indicat, de manera que fa possible la comparació directa de la transcripció de l'edició amb la que se n'hagi pogut fer prèviament cada investigador i amb el manuscrit original. Aquesta edició és, per tant, no només una eina per als investigadors que ja han iniciat la redacció d'alguna publicació i han citat l'original o que consulten altres publicacions on s'hi hagin transcrit passatges del manuscrit, sinó que també és útil per a recerques que estiguin en fases inicials i vulguin temptejar el potencial d'algun dels temes tractats en el volum. Igualment, s'hi inclou un valuós índex onomàstic i un conjunt d'il·lustracions que, malgrat algunes mancances en els peus d'imatge, ajuden a contextualitzar visualment els capítols inicials de l'obra i fan més amena la lectura dels darrers.

El volum s'organitza en catorze capítols que es poden agrupar en tres grans blocs. El primer tracta els aspectes físics i funcionals de l'edifici, com ara les reformes arquitectòniques i l'organització de l'espai (I. El teatre primitiu, II. El segon teatre, III. Llum, XI. Llotges oficials, XIII. Règim de localitats). El segon aborda les pràctiques escèniques i literàries desenvolupades al Teatre Principal, amb especial atenció a la comparació amb altres coliseus o corals de la península (IV. Situació dels comedians, V. Aparició de l'òpera, VI. La censura, XIV. Propietat literària). El tercer bloc tracta qüestions relacionades amb la legislació i l'administració del teatre, així com les seves relacions, sovint conflictives, amb les autoritats (VII. Govern del teatre, VIII. Vigilància i policia de la sala, X. Privativa de les representacions). Artís presenta el contingut de cada capítol seguint un fil cronològic, sovint connectant esdeveniments de segles anteriors, suportats per documentació històrica, amb el context del segle XIX. Aquest enfocament posa de manifest la continuïtat d'algunes pràctiques, tot i que a vegades les connexions establertes no resulten del tot sòlides. Així mateix, l'estructura positivista per la qual les fonts primàries il·lustren els arguments poden arribar a obstruir-ne la lectura, sense que se'n beneficiï la tesi si tenim en compte que en moltes ocasions aquestes fonts s'identifiquen molt vagament. Amb tot, però, l'aportació és innegable tant el seu context com en l'actual.

Tres segles de Teatre Barceloní és un treball col·laboratiu entre dos historiadors d'èpoques diferents que comparteixen un mateix interès per la valorització de les pràctiques teatrals de la Barcelona dels segles XVII al XIX. L'edició posa de manifest la importància d'acumular i revisar el coneixement històric des de perspectives diverses, fet que convida a obrir noves vies de recerca. Així, ressonen les paraules del mateix Artís «en el passat d'un poble tot lliga i relliga, que cap història no és inútil si escau d'ésser vertadera, el temps i la tenacitat esmerçats a acumular les referències, romanes una colla d'anyos al fons d'un calaix, no restarà perdut» (p.67).